№ 191 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 31 1902 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 31 № 191

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելէֆօն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օժանդակ ճիւղեր.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գաղթականները դէպի սահման. Նամակ Երեւանի գաւառից. Նամակ Գանձակի գաւառից. Նամակ Ալէքսանդրօպոլից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Արդիւնաբերական հարցեր նաւթաշխարհում.

ՕԺԱՆԴԱԿ ՃԻՒՂԵՐ

—

Գուցէ ոչ մի տեղ հաղորդակցութեան ուղիները այնքան մեծ նշանակութիւն չունին, ինչպէս մեր երկրում, որտեղ լեռներ, հովիտներ, երկարապատոյտ ձորեր, ժայռեր ու քարեր, հեղեղի խստագոյն հոսանքներ առաջացնում են մի շարք դժուարութիւններ թէ մարդկանց երթեւեկութեան եւ թէ ապրանքների տեղափոխութեան համար:

Այդ պատճառով մեր ազգաբնակութեան համար մեծ բարութիւններ էին այն խճուղիները, որոնք շինվեցին մեր երկրի զանազան մասերում տասնիններորդ դարի ընթացքում: Կանոնաւոր հաղորդակցութիւնը եւ պօստային յարաբերութիւնների հաստատվելը մեծ զարկ տուին մեր երկրի տնտեսական կեանքին, որը մինչեւ այդ թմրած դրութեան մէջ էր գտնվում: Իսկ երբ անցան երկաթուղու գծերը եւ կապեցին մի կողմից Սեւ ծովը Կասպից ծովի հետ եւ միւս կողմից Անդրկովկասը Եւրոպայի հետ, այն ժամանակից ապրանքների փոխադրութիւնը ստացաւ մի այնպիսի մեծ ծաւալ, որի մասին չէին կարող երազել անգամ հին դարերը:

Սակայն հաղորդակցութեան յարմար ճանապարհները դեռ չեն ծիւղաւորվել այնպէս կատարեալ կերպով, որ մեր երկրի հեռաւոր տեղերը զգային իրանց կապված երկրի միւս մասերի եւ Եւրոպայի հետ: Մեր լեռնային գաւառներից շատերը դեռ մնում են նախկին անմխիթար վիճակի մէջ եւ շատ տեղ հաղորդակցութիւնը այնքան դժուար է, որ նա միայն առողջ եւ համարձակ տղամարդու արտօնութիւն է կազմում եւ կապված է մի շարք զրկանքների հետ:

Մեր երկրի ազգաբնակութեան առաջ իբրեւ հերթական ամենախոշոր հարցերից մէկն է կանգնած—հաղորդակցութեան ուղիների բարւոքման հարցը, որի աջող լուծումից կախումն ունեն եւ նրա տնտեսական ու հասարակական կեանքի եւ մի քանի հարցերը: Ազգաբնակութիւնը, միացած վարչութեան հետ, պէտք է առաջ մղեն հաղորդակցութեան ճանապարհների շինութեան գործը, ամեն մի ուշացրած տարին համարելով մի կորուստ իրանց առաջադիմութեան համար:

Երկաթուղիների ցանցի ընդարձակման վերաբերութեամբ շատ բան կարող էր անել նոյն իսկ մասնաւոր նախաձեռնութիւնը, եթէ նա ձեռնարկէր դրամագլուխներ ժողովելու եւ գործի կազմակերպութեանը: Մասնաւոր ընկերակցութիւններ, եթէ ցանկանային, օրինակ, կապել երկաթուղիական գծերով Նուխին, Շուշին, Շամախին, Լենքօրանը, Ախալցխան, Կողբը այժմ գոյութիւն ունեցող երկաթուղիական հիմնական գծի հետ, կարող էին կազմակերպել մի գործ, որ չափազանց օգտաւէտ կը լինէր երկրի եւ ազգաբնակութեան համար, մի եւ նոյն ժամանակ կը տար գործադրված դրամագլխին բաւարար տոկոս:

Բայց մասնաւոր նախաձեռնութիւնը այդ գործում մինչեւ այժմ քնած է: Չը կան առաջին օրինակ տուողները, որոնցից յետոյ, մենք հաւատացած ենք, առաջ կը գան եւ յաջորդները, բաւարարութիւն տալով երկրի կարեւոր պահանջներից մէկի իրականութիւն ստանալուն:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՍԱՀՄԱՆ

—

Կարս, օգոստոսի 26-ին

Հայրենիք վերադարձող գաղթականները եկել եւ հաւաքվել են Կարսում, սպասելով նոր խմբերի գալուն, որոնք ամեն օր երկաթուղով ու ոտով գալիս են քաղաքներից եւ գիւղերից ու միանում հներին:

Առ այժմ դժուար է քանակի չափը որոշելու, որովհետեւ թէ նրանց մի մասը, գլխաւորապէս կանայք եւ երեխաներ, ցրվել են Կարսի մերձակայ գիւղերը պատսպարվելու համար մինչեւ դուրս գալու օրը, եւ թէ առհասարակ դժուար է բոլորին մի տեղ հաւաքել, իսկ գաղթականների իրանց ներկայացրած ցուցակը շատ թերի է, ուստի որոշված է սահմանագլխի վերջին գիւղերում կազմելու ընդհանուր մանրամասն ցուցակը. բայց յամենայն դէպս աւելի քան 1500 հոգի կան ներկայումս՝ առանց հաշւելու Շիրակի, Բասենի եւ Ալէքսանդրօպոլ քաղաքի գաղթականներին, որոնք, մանաւանդ առաջին երկու տեղերինը, անզատճառ միանալու են ընդհանուր բազմութեանը:

Սկզբում գաղթականները ուզում էին բոլորը միասին Կարսից ճանապարհ ընկնել դէպի սահմանը, բայց դա անհնարին դժուարութիւնների հետ կապված լինելով՝ որոշվեց խումբ-խումբ գնալ. իսկ այդ խմբերը մի որոշ կէտում—Լաբաղուրտ—Յաշգեղ—կը միանան. եւ այդ որոշման համաձայն, այսօր, օգոստոսի 26-ին, ճանապարհ ընկաւ 200 հոգուց բաղկացած մի խումբ՝ 4—5 ֆուրգօններով՝ յատկացրած կանանց, երեխաներին եւ իրանց չուլ ու փալասի համար: Այս առաջին երթին կը միանան Կարսի Թախթի գիւղից նոր գաղթականներ. առաջին գիւղերը կանգկացնեն Բաշկաւադ գիւղում. միւս խմբերը դուրս կը գան յաջորդաբար, այնպէս որ մի շաբաթվայ մէջ ամենքը ճանապարհ կընկնեն դէպի սահմանը:

Անշուշտ գաղթականների տրամադրութիւնը այժմ այնքան վատ չէ, ինչպէս Թիֆլիսումն էր. —հասկանալի է, որ ոգեւորութիւնը կամացկամաց սառչում է եւ լրջանում, քանի աւելի են մօտենում այն գծին, որի միւս ափը անյայտութեան խաւարն է, բռնութեան կօշմարը եւ Թիւրքահայաստան կոչված դժոխքը. Նկատվում էր, որ դանդաղանում էին գաղթականների քայլերը, գլուխները աւելի կորանում. բայց ներքին տարրային ոյժը մղում է նրանց այնտեղ, որտեղից մազապուրծ ազատվել էին. այդ տարրային ոյժը տեսակի պահպանման այն հզօր բնազդն է, որ անդիմադրելի թափով քշում է գաղթականներին դէպի այն միջավայրը, այն հողը, ուր բնականապէս աւելի լաւ պիտի կարողանան պահել իրանց տեսակը:

Պարբերաբար կը հաղորդենք տեղեկութիւններ երթի մասին մինչեւ սահմանագլուխ:

Աւ. Իսահակեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Արտաշատ գիւղ, օգոստոսի 13-ին

Ես առիթ ունեցայ այցելել Գառնիբասար կոչված մահալի համարեա բոլոր գիւղերը եւ մտադիր եմ տալ մի քանի տեղեկութիւններ նրանց մասին:

Հէնց որ թողնում ես Երեւանի սահմանը, ընկնում ես մի ճանապարհի վրա, որ անցնում է կանաչ հովիտների եւ այգիների միջով: Կարծես բնութիւնն այս կանաչներով ուզում է ծածկել, կլանել, անյայտացնել, անտեսանելի դարձնել օտարականի աչքից գիւղացու սեւ դարդերը, դառն ցաւերը, կարիքներն ու պակասութիւնները, ճիւաղային գործողութիւնները... բայց ինչ... արդեօք նոյն բնութիւնն էլ հաշտ է «ոչպարի» հետ, կամ մեղքանում,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ՆԱՒԹԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

—

Ինչպէս յայտնի է, 3-րդ եւ 4-րդ հերթի աճուրդներին Բիբի-Էյբաթում կապալով նաւթահողեր վերցրած նաւթարդիւնաբերողները դիմել էին արքունական կալուածների մինիստրութեան, խնդրելով, ի նկատի առնելով նաւթային արտադրութիւնների ընթացիկ ցածգները, վերածել պուդավճարը բաժնեվճարի՝ (долевая плата), որով հնարաւորութիւն կը ստացվի դադարեցրած նաւթահանքերը նորից շահագործելու:

Պէտք է նկատել, որ 3-րդ հերթի աճուրդին վերցրած նաւթահանքերի պուդավճարը կազմում է միջին թւով 6 կոպէկ, իսկ 4-րդ հերթի նաւթահանքերինը—8 կոպէկ, աւելացնելով այդ պուդավճարներին նաւթարդիւնաբերական ծախսերը, որ Բիբի-Էյբաթի համար կը կազմեն առնուազն 3 կոպէկ իւրաքանչիւր մի պուդի համար, կը տեսնենք, որ 3-րդ հերթի աճուրդի կապալառուները պէտք է վաճառեն սեփական հանքերից ստացած նաւթը առնուազն 9 կոպէկով, իսկ 4-րդ հերթի նաւթարդիւնաբերողները—առնուազն 11 կոպէկով, որպէս զի գէթ վնաս չը ստանան. բայց որովհետեւ ամբողջ երկու տարի է, ինչ նաւթի գները տատանվում են 5—8 կոպէկների սահմաններում, հասկանալի է, ուրեմն, թէ ինչ դժոխային պայմանների մէջ են գտնվում երբեմն անընդհատ միլիօններից ճառող նաւթագործները, թէ ինչ անհելի վնասներ են կրում նրանք ամբողջ երկու տարի շարունակ, մէկը միւսի ետեւից խեղդվելով նաւթային մայրաքաղաքը հեղեղող կրիզիսի լայնածաւալ ալիքներում...

Ահա այդ ճակատագրական կրիզիսի հարուածներից եթէ ոչ ազատվելու, գէթ թեթեւանալու նպատակով էլ ներկայացրված էր վերոյիշեալ խնդիրքը:

Մինիստրների կօմիտետը, ներկայ թւականի յունիսի 22-ի որոշմամբ տնօրինել է.

1) Մերժել պուդավճարը բաժնեվճարի վերածելու: 2) Քանդել պայմանները այն կապալառուների հետ, որոնք ընթացիկ տարում կը հրաժարվեն արքունական նաւթահողերից, վերադարձնելով նրանց. ա) աճուրդներին ներկայացրած գրաւականը եւ բ) մուցրած կապալավճարների այն մասը, որ ներկայացնում է հանքերից իրօք ստացած նաւթի քանակութեան եւ պարտադիր մինիմում քանակութեան պուդավճարների տարբերութիւնը: 3) Նորից աճուրդի դնել ազատված նաւթահանքերը բաժնեվճարով, պարտաւորեցնելով նոր կապալառուներին՝ վերադարձնել նախկին կապալառուներին հանքերում նրանց կառուցած շինութիւնների եւ նաւթահորերի ծախսերը, աճուրդին ներկայացնվելիք գնահատութեամբ, որպիսի գնահատութիւն տեղիք կունենայ այն կարգով, որ մատնացոյց կանէ արքունական կալուածների մինիստրութիւնը: 4) Թոյլ տալ արքունական հողերից չը հրաժարվող կապալառուներին, պահելով անփոփոխ պայմանագրի բոլոր այլ պայմանները, վճարել մինչեւ 1902 թւականի վերջանալը պայմանագրով որոշված պուդավճարը միայն իրօք ստացած նաւթի քանակութեան համեմատ, ընդունելով ի հաշիւ ապագայում հասանելիք պուդավճարների արդէն մուցրած կապալավճարների այն մասը, որ ներկայացնում է հանքերից իրօք ստացած նաւթի քանակութեան եւ պարտադիր մինիմում քանակութեան պուդավճարների տարբերութիւնը: Ապա խնդրամատոյց եղած նաւթարդիւնաբերողները պարտաւորվում են յայտնել, ցանկանում են արդեօք շարունակել օգտվելու արքունական նաւթահողերից թէ ոչ:

Եւ այսպէս, «լինել թէ չը լինել». հրաժարվել վերցրած նաւթահանքերից, թէ ոչ: Կասկած չը կայ, որ այդ դիլեման վճռելուց առաջ տեղի կունենան մի շարք ընդհանուր ժողովներ, երկար եւ բարակ խորհրդածութիւններ ֆիրմաների ղեկավարների կողմից, բայց եւ այնպէս, կարծում ենք, հայ պարբերական մամուլը իր կողմից չը պէտք է չէզոք մնայ. շնորհիւ նաւթարդիւնաբերութեան համաշխարհային բնաւորութեան, Բագուն վերջին տարիները դարձել է օտարների, մանաւանդ անգլիացիների համար աւետեաց երկիր, ինչու մի այդպիսի առասպելական հարուստ երկիր, շնորհիւ մեր տգիտութեան, ծուլութեան, անտարբերութեան, պէտք է անցնէ օտարների ձեռքը:

Եթէ մենք մեր սեփական երկրում, մեր ծննդավայրում անկարող ենք մրցել օտարների հետ, ապա որտեղ, որ երկրում պէտք է պարզենք մեր գոյութեան կուռի դրօշակը... Խելօք վաճառականի հռչակ վայելող թուրք Թաղիեվը իր նաւթահանքերը ծախեց անգլիացիներին $5^1/_2$ միլիօնով, մի գումար, որ անգլիացիները ձեռք բերին իրանց գործունէութեան հէնց առաջին տարում, շարունակելով տարէցտարի ստանալ առասպելական օգուտներ...

Թաղիեվի անուղղելի սխալը այսօր հասկացել են ամենքը. կը գայ մի օր, երբ միմեանց ետեւից այլազգիներին իրանց նաւթահանքերը իբր թէ թանգ գներով այսօր ծախսող տեղացիները կըմբռնեն, որ իրանք ոչնչով խելացի չեն վարվել Թաղիեվից. այն ժամանակ նրանց կը մնայ թողնել Բագուն եւ չուել դէպի Պարսկաստանի, Հնդկաստանի եւ Անդրկասպեան երկիրների խորքերը՝ ասիացիների մէջ շարժիւթեամբ պարապելու նպատակով. բայց մինչեւ Երբ վաճառական ժողովրդի հռչակ վայելող հայը պէտք է իր գործունէութիւնը սահմանափակէ Ասիայով, ուր աջողութիւնը, վաճառականական շահը գլխաւորապէս հիմնված է խաբեբայութեան, անբարեխղճութեան վրա. մինչեւ Երբ պէտք է հայը փախուստ տայ մրցելու եւրոպացիների հետ, արդիւնաբերական կռւի դաշտում, զինված գիտութեան ու տեխնիկայի վերջին խօսքերով, պաշտպանված ճշմարտութեան, բարեխղճութեան վահանով...

Դառնանք բուն խնդրին: Ինչպէս տեսանք, մինիստրների կօմիտէտի որոշման համաձայն, արքունական նաւթահողերից հրաժարվող կապալառուները ձեռք են բերում երեք լուրջ արտօնութիւններ. 1) Նրանք յետ են ստանում աճուրդներին մուցրած իրանց գրաւականները, որոնց գումարը կազմում է 3-րդ աճուրդի համար 1,039,451 ր. 85 կ. եւ 4-րդ աճուրդի համար 891,736 ր. 40 կ., ընդամենը 1,931,188 ր. 25 կ. 2) Նրանք յետ են ստանում իրանց մուցրած կապալավճարների այն մասը, որ ներկայացնում է նաւթահանքից իրօք ստացած նաւթի քանակութեան եւ պարտադիր մինիմում քանակութեան պուդավճարների տարբերութիւնը:

Այդ արտօնութիւնը 4-րդ կարգի աճուրդին վերցրած նաւթահանքատէրերի համար նշանակութիւն չունի, որովհետեւ նրանք տարի ու կէս ազատ են պարտադիր մինիմումի պուդավճարից, իսկ այդ ժամանակամիջոցը դեռ չէ լրացել. գալով 3-րդ կարգի աճուրդի կապալառուներին, դժուար չէ, խօյս տալով մաթեմատիքական ճշդութիւնից, մօտաւորապէս որոշել նրանց վերադարձնվելիք՝ 1900 եւ 1901 թւականների պուդավճարների գումարը, համաձայն հետեւեալ ցուցակին.

Հողաբաժ. № №	Վերադարձնվելիք պուդավճարը արտօնեալ 1900 թ.	Վերադարձնվելիք պուդավճարը ոչ արտօնեալ 1901 թ.
57	71,506 ր. 21 կ.	» » — »
45	54,453 » 39 »	129,078 ր. 71 կ.
46	28,046 » 72 »	» » — »
11	32,849 » 24 »	» — »
7	50,526 » 50 »	101,053 » — »
47	54,529 » 20 »	» » — »

խղճում է օրն ի բուն արիւն-քրտինք թափող գիւղացու դժոխային աշխատանքները: Ո՛չ, դժբաղդաբար: Գիւղական չարիքների, դժբաղդութիւնների մէջ առաջնակարգ վէտօն պատկանում է բնութեան:

Այգեպանութիւնն այս կողմերի մեծամասնութեան ապրուստի ամենագլխաւոր միջոցն է կազմում: Ապրիլեան սառնամանիքները զրկել են եւ այս կողմերի ժողովրդին այգիների բերքից—միակ յոյսից՝ բառի լայն մտքով: Անցեալ եւ նախանցեալ տարիներումն էլ «չօռ» կոչված հիւանդութիւնն էր ոչնչացրել խաղողը, ինչպէս իմացանք: Իսկ, որ ամենագլխաւորն է հողի զաւակի համար, հողի սակաւութիւնը, որ ամենալայն չափերով զգալի է այս կողմերում: Եւ այդ չէ պատճառը, որ Դոխկուզ գիւղում 25 տարուց աւել է, ինչ գիւղացիք նախիր չունեն, իսկ սա էլ պակաս հարուած չէ բնութեան խորթ զաւակին: Լինել գիւղացի եւ չունենալ «կթան», սա էլ մի դառն ցաւ է: Ցանքսերը բաւականութիւն չեն տալիս տեղացիներին ընդհանրապէս:

Այսքան զրկանքները բնութիւնից եւ գիւղացու տգիտութիւնից: Բայց որքան բարոյական եւ ֆիզիքական զրկանքներ է կրում գիւղացին մարդ-գայլ կոչվածներից, հոգեւոր հովիւներից: Փաստեր ես ուզում, ընթերցող, այս րոպէիս:

Դալուլարումն ենք, կանաչի գրկում, որ մարդուս ուրախ է տրամադրում, բայց խօսեցրու ծանօթիդ գիւղական «խէր ու չառի» մասին եւ իսկոյն սեւ կնճիռները ճակատիդ կերեւան: Մեռնում է գիւղական քահանան աղքատ դրութեան մէջ: Հաւաքվում է մի որոշ գումար ծանօթների շրջանում հանգուցեալին թաղելու ծախսերը հոգալու համար: Իսկոյն յայտնվում է գործակալը եւ պահանջում է հաւաքած փողերն ամբողջովին, գիտէք ում համար: Միթէ յայտնի չէ:

Արտաշատումն ենք: Պատմական հին յիշատակներն են առջեւդ ցցված եւ իրանց տխուր տեսքով մարդուս տխուր մտածմունքների մէջ են գցում: Դարձեալ ցնցող լուրեր: Կալ է անում Գ. Մ.: Ցայտնվում է գաւազանը ձեռքին տեղական քահանան, պահանջում է կալաբաժին, որը, պէտք է ասել, պարտաւորական չէ տեղացիների համար: Պատասխանում է Գ.-ն. «Դու մեր քահանան չես, տղադ է մեր քահանան, թող նա գայ եւ ստանայ»: Հեռանում է տէր պապան: Բռնում է կալի մօտ քահանայի որդին եւ պահանջում է հօր «արդարացի» պահանջը:

Ինչպէս ասում են, Գ.-ի «ջանին» հանում է, վերցնում է կալից եղանը եւ հալածում տէրտէրին: Իսկոյն երեւան է գալիս տեղացի «գալաւան»—տէրտէրների փեսան եւ բանտարկում մէկ օրով Գ.-ին:

Ահա քեզ, ընթերցող, դառն եւ ցնցող փաստեր, որոնք կատարվում եւ տեղի են ունենում այնպիսի մարդկանց ձեռքով, որոնք կոչված են ժողովրդին բարոյապէս մխիթարելու, չահելու, որոնք փոխանակ բարի եւ արթուն հովիւ լինելու, հազար ու մի թիւրիմացութիւնների, գայթակղութիւնների պատճառ են լինում:

Վաղ. Նահապետեան

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Զարդախլու գիւղ, օգոստոսի 19-ին.

Գիւղում եթէ կայ մի նշանաւոր օր, երբ ամենքը յուզված են, երբ ամենքը գործելու եռանդ են զգում, երբ բորբոքվում են կրքերը, բացվում են հին, մոռացված յանցանքները, երբ վերջապէս աչքի են ընկնում իրանց սխրագործութիւններով գիւղի վաշխառուները, կամ այսպէս ասած «աղաները»—դա տանուտէր ընտրելու օրն է: Կը տեսնէք գիւղամիջում այստեղ այնտեղ կանգնած խմբերի մէջ տաք վիճաբանութիւններ են սկսվել, այստեղ այնտեղ վաշխառուները առանձնացած քչփչում են, երկ-երկու կամ խմբովին վիճելով, հայհոյելով գիւղամէջ են մտնում նորանոր գիւղացիներ: Վաշխառուները կը մօտենան այս կամ այն խմբին, կիմանան նրանց ընտրելիի մասին, կառաջարկեն իրանց ընտրելիները եւ երբ չի աջողվի նրանց համոզել, նրանց միջից մի կամ երկու ազդեցիկ մարդիկ կը կանչեն առանձնակի, փողով, օղիով եւ վերջապէս խօսքով նրանց կը համոզեն, որ իրանց ընտրելիները աւելի լաւ են եւ այնուհետեւ գործը չինված է, ամենքն էլ պատրաստ են վաշխառուի ընտրածին ձայն տալու (ինչ ասել կուզէ, որ վաշխառուները տանուտէրին ընտրում են կամ իրանց դասակարգից կամ իրանց համախոհներից):

Հէնց որ մօտենում են գաւառապետի օգնականը եւ պրիստաւը ու ժողովրդի ընտրելիների անունները հարցնում, առաջ է գալիս մի որ եւ է վաշխառու եւ յայտնում է, որ ժողովուրդը այս ինչին կամ այն ինչին է ցանկանում: Գիւղացին էլ ոչխարի նման լսում է եւ քուէարկութեան ժամանակ վաշխառուի ասածին է ընտրում, որովհետեւ վախենում է նրանից:

Այդպէս էլ եղաւ օգոստոսի 15-ին, երբ մեր գիւղում պէտք է տանուտէր ընտրէին: Վաշխառուները չատ դէս ու դէն ընկան, չատ աշխատեցին եւ եթէ մասամբ աջողութիւն ունեցան, բայց այս անգամ տանուտէրի ընտրութիւնը այնքան էլ նրանց սրտովը չեղաւ, որովհետեւ նախկին տանուտէրի օրինակը չատ վատ տպաւորութիւն էր թողել նրանց վրա: Ասացի, որ մասամբ աջողութիւն ունեցան, որովհետեւ երկու ընտրելիներից նրան, որն աւելի խիստ կը լինէր վաշխառուի համար՝ կանդիդատ նշանակեցին, իսկ միւսը, որ աւելի թոյլ էր՝ տանուտէր ընտրվեց:

Դժբախտաբար, այստեղ լաւ տանուտէրը, փոխանակ գիւղը կարգի բերելու, ուղղելու, ինքն է փչանում, կաշառակեր դառնում, չնորհիւ դարձեալ վերոյիշեալ վաշխառուների: Այդ վաշխառուներից մէկը ուղղակի կաչկանդել է իր ճանկերի մէջ գիւղի բոլոր իշխանաւորներին: Աստուած ոչ անէ, եթէ որ եւ է մէկը նրա կամքի հակառակ մի որ եւ է բան անէ, իսկոյն կը տեսնես միւս գիշերը նրա եզները կամ կովերը գողացվեցին: Եթէ այս գիւղին մի ճար չը լինի, եթէ նոր տանուտէրը գիւղացիների յոյսը չարդարացնէ՝ Զարդախլուն դժբախտ կը լինի: Մինչդեռ ուրիշ գիւղացիք ուսումնարանների, լուսաւորութեան եւ զարգացման հոգս են քաշում՝ զարդախլուեցիները գողերից ազատվելու մասին են մտածում:

Մ. Ս. Տ.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼԻՑ

—

Օգոստոսի 25-ին

Լուսաւորված եւ քաղաքակիրթ ազգերի մէջ հասարակաց գերեզմանատները պահվում են մաքուր, առանձին հոգատարութեամբ: Բայց մեզ մօտ մինչեւ այժմ հասարակաց գերեզմանատները բոլորովին մոռացութեան էին տրված: Գերեզմանոցները մինչեւ այժմս էլ չունեն ոչ պարիսպ, ոչ դուռ եւ ոչ պահապան: Ագահ եւ չարագործ մարդիկ քանդում էին գերեզմանոցները, հողը սեփականացնում էին իրանց տուն չինելու համար, իսկ քարերը դէն էին գցում հանգուցեալի ոսկորների հետ: Մահարձանները եւ խաչքարերը, որ մի ժամանակ մեծ փողով էին չինված, այժմ Անիի աւերակների նման թափված են այս այն կողմը: Այդպէս անտէր անխնամ մնալուց յետոյ բնական է, որ աղտոտութիւն եւ անմաքրութիւն միչտ կար եւ կը մնար եւ մենք առանց խղճահարվելու նկատում էինք մեր նախնիների եւ սիրելիների հանգիստը այդ ատրճան անմաքուր եւ պղծված...

Այդպէս անխնամ դրութեան մէջ մնաց հայոց հին գերեզմանոցը, որի մահարձանները եւ խաչքարերը ջարդեցին, գողացան եւ տեղը այժմ հրապարակ է մնացել, եւ յոյս կայ այդ տեղը դպրոց չինել. երկրորդ գերեզմանոցը այժմ քաղաքային այգու դէմ նոյնպէս անխնամ է թողած. այդ գերեզմանոցի կէս մասը այժմ չրջապատված է եւ խառնված է քաղաքային այգու հետ, տնկված են ծառեր, իսկ միւս կէսը, մօտ 8000 սաժէն, մնում է դեռ անխնամ:

Երրորդ գերեզմանոցը քաղաքից դէպի հ[...]րաւային կողմը, մօտ 6000 սաժէն, նոյնպէս անխնամ է եւ աւերակ: Չորրորդ գերեզմանոցը, որ ասվում է «նոր» եւ որտեղ այժմ թաղում են մեր քաղաքի ննջեցեալներին, նոյնպէս մինչեւ այժմ անհոգ, անխնամ է թողված, չունի ոչ պարիսպ, ոչ դուռ եւ ոչ պահապան: Այս տարի քաղաքային վարչութիւնը մտածեց չրջապատել պարսպել, չինել պահապանի տուն եւ վարձել պահապան: Այդ գործը գլուխ բերելու համար նահանգական իշխանութեան թոյլտուութեամբ քաղաքիս մէջ կազմված է մի յանձնաժողով, որի պարտքն է հոգ տանել «բարեկարգել քրիստոնեաների գերեզմանոցները»: Այդ յանձնաժողովի նախագահն է ուպրավայի անդամ պ. Ց. Բարսամեանց եւ անդամներն են ռուսաց ուղղ. քահանայ Հ. Վասիլեւ եւ հայոց՝ Ա. քահանայ Գոնջիեանց, պ.պ. Ցակոբ Մատինեան եւ Պետրոս Բէքուրեան: Հարկ եղաւ հասարակաց օգնութեան դիմելու եւ ահա մեր քաղաքի յարգելի հասարակութիւնը երկու օրվայ մէջ նուիրեց մօտ վեց հարիւր րուբլի այդ բարի գործին: Հանգանակութիւնը չարունակվում է:

Եթէ մեր հասարակաց երեք գերեզմանոցները անխնամ մնալով թէ արձանները կոտրեցին, թէ հողը կողոպտեցին եւ չիրիմները քանդեցին,—գոնէ չորրորդը, նոր գերեզմանոցը պարտական ենք պահել կարգին, վայելուչ եւ մաքուր: Այդ է պահանջում մեր հասարակական պատիւը:

Շիրակեցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Բաթում, օգոստոսի 24-ին

«Մշակի» № 163-ի մէջ տպված է մի նամակ Ներքին Ագուլիսից, Ց. Թ. ստորագրութեամբ, որ չօշափում է գիւղի հողերի հարցը: Բայց թղթակիցը այնքան միակողմանի է վերաբերվել այդ գործին, որ ակամայ թոյլ եմ տալիս ինձ մի քանի խօսք ասել այդ մասին:

«Պարսից վերջին տիրապետութեան ժամանակ—գրում է թղթակիցը,—1826 թ. Ներքին-Ագուլեցի 12 պատուաւոր եւ հարուստ անձինք մեր գիւղը՝ յաճախակի աւերումներից եւ հարկերից փրկելու համար՝ պարսից թագաժառան[...]

52	32,439 »	86 »	71,661 »	98 »
51	40,018 »	81 »	» »	— »
48	29,878 »	28 »	2,680 »	94 »
2	24,180 »	— »	48,360 »	— »
56	44,678 »	— »	89,356 »	— »
17	45,935 »	50 »	91,871 »	— »
5	23,320 »	55 »	46,641 »	10 »
14	10,136 »	40 »	41,043 »	25 »
3	17,013 »	— »	34,026 »	— »
16	17,180 »	02 »	47,165 »	55 »
15	22,141 »	22 »	1,979 »	61 »
6	37,736 »	85 »	»	»
4	6,593 »	40 »	13,186 »	80 »
	643,163 »	15 »	718,103 »	94 »

Հետեւաբար գանձարանը պէտք է վերադարձնէ 3-րդ կարգի աճուրդի կապալառուներին նրանց մուծած պուդավճարներից 1900 թւականի համար 643,163 ր. 15 կ. եւ 1901 թ. համար 718,103 ր. 94 կ. ընդամենը 1,361,267 րուբլի 09 կոպէկ:

3) Վերջապէս Բիբի-էյբաթցիները յետ են ստանում նաւթահանքերում իրանց կառուցած չինութիւնների եւ նաւթահորերի ամբողջ արժէքը. դա ստացված արտօնութիւններից ամենէականն է. բայց այդտեղ առաջ է գալիս մի հարց. արդեօք չինութիւնները եւ նաւթահորերը պէտք է գնահատվեն հանքատէրերի իրօք կատարած ծախսերի համաձայն, թէ նրանք պէտք է գնահատվեն ընթացիկ գներով. առաջին դէպքում կապալառուները իրանց ծախսերը յետ կը ստանան լիովին, երկրորդ դէպքում կունենան մեծ կամ համեմատաբար փոքր կորուստ, նայելով տեղի ունեցած գնահատութեան. համանման գնահատութեան մի նմուշ մենք ունենք անցեալներում, երբ մտադրութիւն կար աճուրդի հանել մի քանի խոշոր նաւթարդիւնաբերողների Բիբի-էյբաթի հողաբաժիններ. ահա ցուցակը.

Հողաբաժինների №№	Գնահատութեան գումարը.	
27	1,290,000	րուբլի
28 եւ 29	1,250,000	»
36	382,000	»
37	1,035,000	»
38	1,330,000	»

1901 թւականին № 36 նաւթահանքում եղել են 5 նաւթահորեր 211,8 սաժ. միջին խորութեամբ, իսկ № 37 նաւթահանքում 7 նաւթահորեր 230,4 սաժ. խորութեամբ. երկու նաւթահանքերն էլ ունեցել են նաւթի մի եւ նոյն պարտադիր մինիմում, այն է տարեկան 2,000,000 պուդ, մինչդեռ № 36 նաւթահանքի գոյքը գնահատված է 382,000 րուբլի, իսկ № 37-ը 1,035,000 րուբլի. պարզ է, որ տեղի ունեցած գնահատութիւնը զերծ չէ եղել կամայականութիւնից, որից հարկաւ պէտք է նախօրօք աշխատել այս անգամ խոյս տալ:

Միւս կողմից խօսելով ընդհանրապէս եւ դատելով անալօգիաբար, բերած ցուցակը հիմք է տալիս ենթադրելու, որ աճուրդի հանվելիք նաւթահանքերի ընթացիկ գներով տեղի ունենալիք գնահատութիւնը հազիւ թէ կորուստ պատճառէ նախկին կապալառուներին. եւ իրաւ, ամենաէժան գնահատված № 36 նաւթահանքում հորերի ընդհանուր խորութիւնը կազմում է 1059 սաժէն. եթէ նաւթահանքի, տըների, արհեստանոցների եւ այլ անշարժ ու շարժական կայքերի արժողութիւնը ընդունենք, օրինակ, 64 300 րուբլի, կը մնայ 317,700 րուբ. նաւթահորերի համար. ասել է իւրաքանչիւր սաժէնը գնահատված է եղել 300 րուբլի, որ կարելի է բաւարար համարել... Հարկաւ կըրկնակի բաւարար պէտք է համարել Նօբէլի, Մանթաշեվի, Ռոտշիլդի եւ Շիբաեվի նաւթահանքերի գնահատութիւնը. բայց արդեօք այդ գնահատութիւնը տեղի ունենալիս կը գործադրվեն նոյն մասշտաբը, նոյն կրիտերիումը, ինչ մասշտաբ, ինչ կրիտերիում ի նկատի է առնված եղել խոշոր դրամատէրերի նաւթահանքերի գնահատութեան ժամանակ թէ ոչ, ահա մի հարց, որ ունենալով ամենաէական նշանակութիւն, մնում է բաց, չը լուծված...

Ցամենայն դէպս, եթէ այդտեղ չը մնային 3-րդ եւ 4-րդ կարգի աճուրդների կապալառուները, հրաժարվելով արքունական նաւթահողերից, չնորհիւ ստացված արտօնութիւններին, չնչին կորուստ կունենան, զրկվելով միայն մուծած դրամագլխի 2—3 տարվայ տոկոսներից: Պէտք է նկատել, որ կորուստը կը սահմանափակվի այդքան չնչին գումարով միայն այն դէպքում, եթէ բիբի-էյբաթցիները հրաժարվեն այս տարի, արտօնված պայմաններում. հակառակ դէպքում մնացը անհայտ է, քանի որ յետոյ արտօնութիւններից կը զրկվեն եւ հազիւ թէ նոր խնդիրքները, նոր դիմումները գործին օգնեն. այդ մենք չեչտում ենք ի նկատի ունենալով մի քանի նաւթարդիւնաբերողների թեթեւամտութեամբ ընչող խօսքերը. «ինչո՞ւ չտապել հրաժարվելու. մենք այդ կարող ենք անել ամեն ժամանակ»:

Այստեղ ակամայ յիչեցինք մի հանգամանք. 3-դ հերթի աճուրդներին մասնակցողներից ոմանք, էժան վերցրած լինելով իրանց հողաբաժինները, դէմ էին պուդավճարը բաժնեվճարի վերածելուն եւ այդ մտքով էլ խնդիրք էին ներկայացրել մինիստրութեան. եթէ այդ պարոնները մի քիչ մտածէին, հազիւ թէ յանձն առնէին խաղալու Եագօի դերը: Եւ իրաւ, եթէ մինիստրութիւնը յարգէր բիբիէյբաթցիների խնդիրքը, մեր Եագօների տալիք բաժնեվճարը պէտք է լինէր ամենաքիչը, քանի որ պուդավճարը բաժնեվճարի պէտք է վերածվէր, հիմք ունենալով պուդավճարների համեմատական մասշտաբը, համաձայն ներկայացրած խնդիրքին. հակառակ դէպքում Եագօները իրաւունք կունենային օգտվել տուած արտօնութիւններով. հետեւաբար այսօր, վերապահելով իրանց հանքերը, յետ կը ստանային պարտադիր մինիմումի իրանց մուծած պուդավճարներից մի քանի տասնեակ հազար րուբլիներ, որից, հարկաւ, նրանք զրկվում են: Սակայն, մեր Եագօները յոյս ունեն օգտվել իրանց հակառակորդներին չնորհած արտօնութիւնով:

Այժմ տեսնենք, թէ 3-րդ եւ 4-րդ կարգի աճուրդների կապալառուներից որոնց համար ձեռնտու է հրաժարվել արքունական նաւթահողերից եւ որոնց համար ո՛չ:

Նախ հարկաւոր է պարզել երկու հարց. 1) Քանի՞սով կարելի է ծախել տարիների ընթացքում միջին թւով նաւթի պուդը: 2) Ինչ քան ծախս է պահանջվում մի պուդ նաւթ արտահանելու համար:

Առաջին խնդրին պատասխանելու նպատակով ծանօթանանք անցեալ 10 տարիների ընթացքում տեղի ունեցած նաւթի գների հետ:

տարին.	1891,	92,	93,	94,	95,	96,	97,	98,	99,	900
կոպէկ.	2,7	11,	1,4	3,1	6,5	7,8	7,7	9,8	14,0,	15,7

Եւ այսպէս նաւթի միջին պուդագինը անցեալ տասը տարվայ համար հաւասար է 7,[...] կոպէկի: Իսկ վերջին հինգ տարիների համար 11,1 կոպէկ: Ինչ գին կարող է ունենալ նաւթը ապագայում կամ աւելի ճիշտն ասած, ինչ ապագայ է սպասում նաւթարդիւնաբերութեան: Այդ հարցին անցեալներում խոշոր եւ մանր նաւթարդիւնաբերողները տարբեր պատասխաններ էին տալիս, պատասխաններ, որոնց հետ նորից ծանօթանալը աւելորդ չէ: 3-րդ եւ 4-րդ կարգի աճուրդներին ամենամեծ պուդավճարներ առաջարկել էին մանր նաւթարդիւնաբերողները, մինչդեռ խոշորները բաւականանում էին փոքր կամ չափաւոր պուդավճարներով: Այդ բնական էր. խոշոր նաւթարդիւնաբերողները, ի նկատի առնելով տասնեակ տարիների անձնական փորձերը, հաւանականօրէն, ղեկավարվել են նաւթի միջին պուդագներով. մանր նաւթարդիւնաբերողները, չունենալով անձնական փորձ, ակամայ ենթարկվել են վերջին 1900 թւականի բարձր գների միակողմանի ազդեցութեան:

(Կը չարունակվի)

Արաս-Միրզային տալիս են մի մեծ գումար եւ նրանից գնում ամբողջ Ներքին-Ագուլիսը իր շրջակայ հողերով»...

Դուրս է գալիս, որ ամբողջ գիւղը իր հողերով սեփականութիւն է վերոյիշեալ 12 անձանց ժառանգների, որոնց թիւումն է, եթէ չեմ սխալվում եւ ինքը պ. Ց. Թ.։

Բայց ահա բանը ինչումն է։

Գիւղը իր շրջակայ հողերով Արաս-Միրզայից առնելու համար, մասնակցել է ամբողջ ժողովուրդը եւ ոչ միայն 12 անձինք։ Բայց որպէս զի թուղթը (купчая крѣпость) ձեռք բերելու համար խույս տալ զանազան դժուարութիւններից, նոյն իսկ պարսից կառավարութեան խորհրդով, ժողովուրդը ընտրում է իր կողմից 13 ներկայացուցիչ եւ դրանց անունով էլ գրվում է թուղթը։ Իսկ որ գնած հողերը պատկանում են ինչպէս այդ 12 անձանց, նոյնպէս եւ ժողովրդին, դրա համար ժողովուրդը ունի իր ձեռքին ուրիշ դոկումենտներ, որ ձեռք է բերել իր ապահովութեան համար եւ որոնց հիման վրա գործը մի քանի անգամ տարել է դատարանում։

Վերջին 10—15 տարվայ ընթացքում վերոյիշեալ 12 անձանց ժառանգները կատարեալ հանգստութիւն չունեն։ Ամեն մի անարդար միջոցի դիմում են՝ օգտվելու իրանց ապօրինի պահանջից, ցանկանալով զրկել մի ամբողջ գիւղական հասարակութիւն իր ունեցած սեփականութիւնից։

Բայց, ի հարկէ, զուր ջանք...

Երեք տարի սրանից առաջ, երբ հողերի գործը նորից քննվում էր, ժողովրդի կողմից ներկայացուցիչ էր ընտրված Գալուստ Մակարեանը։ Երբ գործը ժողովուրդը կրկին անգամ տարաւ, դատարանից վերադառնալուց ամբողջ հասարակութիւնը ուրախ սրտով մտնում է գիւղը դափ ու զուռնայով։ Ահա այդ դէպքից օգտվելով, թղթակիցը թոյլ է տալիս իրան անվայել ակնարկութիւններ անել Գալուստ Մակարեանցի հասցէին։ Իսկ ինչ վերաբերում է ծիացածներին, դա կատարեալ կանացի բամբասանքներ են, որոնց համար խօսելը նոյն իսկ աւելորդ է։

Ի վերջոյ խորհուրդ կը տանք վերոյիշեալ 12 անձանց ժառանգներին չը խաբվել զանազան բախտախնդիրների խոստմունքներով եւ այդպիսով իզուր ծախսերի մէջ չընկնել։

Ժողովրդի սեփականութիւնը ոչ ոք չէ կարող գրավել...

Ա. Մակարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք ստացանք Կարսի յաջորդ Կիւրեղ վարդապետից մի նամակ, գրված օգոստոսի 28-ից, որի մէջ հաղորդված են տեղեկութիւններ գաղթականների մասին։ Այդ նամակից առաջ ենք բերում հետեւեալ կտորները։ «Ձեր փոխադրած հազար հինգ հարիւր (1500) րուբլին այսօր ստանալով միացրի այն գումարին, որով տեղիս մի քանի երիտասարդների գովելի աջակցութեամբ գործադրում եմ հայրենիք վերադարձող թիւրքահայ գաղթականների օգտին, մատակարարելով նրանց ամենքին անխտիր հաց, ծերերին, կանանց, երեխաներին, հիւանդներին ու նրանց ծանրութիւնները փոխադրելու համար ֆուրգոնների վարձ, կարիք ունեցողներին ոտնամաններ, դեղեր եւ այլն; որոնց հիւանդներին էլ բժշկում է տեղումս քաղաքային բժիշկ Հովհաննիսեանը։ Այսօր երեք օր է գաղթականները անընդհատ ուղեւորվում են Բասենի վրայով սահմանը, որով առաջին խմբերին առաջնորդելու եւ դրանց պէտքերը հոգալու նեղութիւնը յանձն առաւ պ. Լ. Գիւլխասեանը, երկրորդ եւ երրորդ օրվայ խմբերին՝ պ.պ. Ա. Խանհակեանը եւ Ս. Մնջոյեանը. իսկ ամենավերջին խմբերին, իր վրա դրված տեղիս պարտականութիւնները աւարտելուց յետոյ, կառաջնորդէ պ. Հ. Նոհրատեանը, ուր եւ ամենքը միասին կը ցուցակագրեն այնտեղ հաւաքված բոլոր գաղթականներին։ Եթէ թոյլատրվի գաղթականներին սահմանը անցկենալ՝ իմ նրանց վերաբերեալ տեղումս ունեցած գործերը վերջացնելուց յետոյ՝ ես ինքս անձամբ կերթամ այնտեղ եւ կը տնօրինեմ կարեւորը։ Վաղը, օգոստոսի 29-ին, առաջին խմբերը սահմանի վրա կը լինեն, որոնց հայրենիք ընդունելու կամ չընդունելու մասին մինչեւ այսօր դեռ Պոլսի պատրիարքից ոչ մի տեղեկութիւն չեմ ստացել, թէեւ վեցերորդ օրն է, որ արդէն հեռագրով յայտնել եմ նորին ամենապատուութեանը։ Աւելորդ չեմ համարում յայտնել, որ մինչեւ այսօր յանձնաժողովը մուտք է ունեցել. ա) քաղաքիս հայ հասարակութեան մէջ բացված հանգանակութիւնից չորս հարիւր երկու րուբլի 48 կոպ., չը հաշուելով քաղաքացիների մասնաւոր օգնութիւնները հացով, կօշիկներով եւ այլ կարեւոր պիտոյքներով. բ) Ալէքսանդրապոլում ժողոված եւ այնտեղի հայր փոխանորդի միջոցով ինձ փոխադրած մի հարիւր քսան մէկ րուբլի 4 կոպ. եւ գ) խմբագրութեանդ փոխադրած հազար հինգ հարիւր րուբլին; ընդամենը 2023 ր. 52 կոպ.։ Այս գումարից պ.պ. Հ. Նոհրատեանի, Ց. Սէյլանեանի եւ այլոց ձեռքով ծախսված է հացի եւ այլ մանր պէտքերի համար վաթսուն եւ չորս րուբլի 82 կոպ. եւ գաղթականներին առաջնորդող վերոյիշեալ պարոններին յանձնել եմ երկու նուագում չորս հարիւր րուբլի, որի, ինչպէս եւ յետագայում լինելիք բոլոր մուտքի եւ ելքի մասին մանրամասն կը տեղեկագրեմ խմբագրութեանդ։ Այս հաշւով, ուրեմն, ծախսած եւ ծախսելու համար յանձնածս 464 ր. 82 կոպէկից դուրս ինձ մօտ առձեռն մնում է 1558 ր. 70 կոպ.։ Այս գումարով առ այժմ կը հոգանք նոր փոխադրվողների ուտելիքի, ճանապարհի եւ այլ ծախսերը; հետեւաբար մի որոշ ժամանակ պէտք չենք զգայ նոր գումարների։ Այս համառօտ հաշուից յարգելի խմբագրութիւնդ կարող է նկատել; որ գաղթականներին տրվում է չափազանց սակաւ օգնութիւն, միմիայն չամաք հաց, մինչդեռ կարելի էր տալ նաեւ երբեմնակի տաք կերակուր, պանիր կամ մի այլ ուտելիք, եթէ ձեր եւ հասարակութեան աջակցութիւնն ու նպաստը աւելի լայն ծաւալով լինէր, որի մասին մենք մեր կողմից ոչինչ չենք խնայիր»։

—

Այս տարվայ հոկտեմբեր ամսին մտադրութիւն կայ բանալ կանոնաւոր ամենօրեայ երկաթուղային երթեւեկութիւն Թիֆլիսի եւ Երեւանի մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, այժմ գնացքները Ալէքսանդրապօլի եւ Երեւանի մէջ երթեւեկում են շաբաթը երեք անգամ միայն։

—

Իշխանուհի Լ. Ա. Աբամելիք, որը, ինչպէս հաղորդել էինք, 75,000 րուբլի էր նուիրել Օդեսայում մանուկների հիւանդանոց հիմնելու համար, ռուսաց լրագիրների ասելով, յանձն է առել նաեւ հիւանդանոցի կահաւորութիւնը եւ նրա մէջ այլ պիտոյքների հոգացողութեան ծախքը։

—

Երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրութեան կառավարիչը, համաձայնութեան գալով ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի եւ ռուսաց սինոդի օբեր-պրոկուրորի հետ, որոշեց թոյլ տալ ռուսաց հոգեւոր սեմինարիաներում աւարտածներին մտնել այս տարվայ ուսումնական տարվանից սկսած Պետերբուրգի Անտառային ինստիտուտը, եւ որովհետեւ այս տարի մրցութեան քննութիւնները յիշված ինստիտուտում վերջացած են՝ ուստի թոյլ տալ նրանց մրցութեան քննութիւններ բռնել աշնանը։

—

Մասվաճառութեան Թիֆլիսի քաղաքային խանութների վարչութիւնը մտադրութիւն ունի երրորդ խանութը բանալ Վերայում ոչ վարձովի տան մէջ, այլ յատկապէս այդ խանութի համար յարմարեցրած շինութեան մէջ, Վերայի հրապարակում։ Մինչեւ առաջիկայ 1903 թուականի յունվարի 1-ը քաղաքային վարչութիւնը ի նկատի ունի բանալ մասվաճառութեան խանութների էլի երեք բաժանմունքներ քաղաքի զանազան մասերում։

—

Ֆինանսների մինիստրութեան կարգադրութեամբ թոյլ է տուած այն ցուցահանդէսների էքսպօնատները, որոնք կը սարքվեն այս տարվայ ընթացքում գիւղատնտեսական նպատակով, ուղարկել ռուսական երկաթուղիներով արտօնեալ տարիֆով։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Այսօր, օգոստոսի 28-ին, ցերեկվայ ժամը մօտ 12-ին, եղբ. Խաչատրեանցների գործակատարներից մէկը քաղաքից դէպի գործարան կառքով 1,600 ր. փող տանելու ժամանակ, Ռոտշիլդի գործարանի մօտով անցնելիս երեք զինված մարդիկ յարձակվում են նրա վրա եւ փողերը խլելով՝ անհետանում։ Ինչպէս պատմում են, գործակատարը երկար ժամանակ դիմադրել է փողերը չը յանձնելու համար չարագործներին, բայց նրա բոլոր ջանքերը իզուր են անցել, որովհետեւ երբ նրանք տեսել են, որ կամաւոր կերպով անձնատուր չէ լինում (սպանելու միտք չեն ունեցել) հրացանի մի հարուածով—գնդակով—վիրաւորել են նրան թշից եւ ապա փողերը ձեռքից խլելով, անհետացել։ Չարագործները դեռ բռնված չեն»։

—

ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ մեզ գրում են. «Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան պաշտօնակատարի թոյլտուութեամբ, ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 1-ից Դէրբէնդում բացվում է ռէալական դպրոց առաջին եւ երկրորդ նախապատրաստական դասարաններով։ Դպրոց մըտնել ցանկացողները կարող են խնդիրք ներկայացնել դպրոցի դիրեկտորի պաշտօնակատարի անունով, ներկայացնելով եւ իրանց ծննդեան եւ ծաղկի վկայականը։ Դպրոցի դիրեկտորի պաշտօնակատարն է Ս. Նեկադկեվիչ»։

—

ԳՈՐԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 18-ին լոյս երկուշաբթի Հին-Գորիսի ս. Գէորգ եկեղեցին կրկին անգամ կողոպտեցին։ Քանդելով դռան յատակը, դուռը վերցնում են եւ բոլոր սրբութիւնները յափշտակում։ Տարել են եկեղեցու վարագոյրը; քահանայի փիլօնը, 1 հատ արծաթէ խաչ, 1 հատ սկիհ, 1 հատ կապերտ, եւ այլն»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Խոյ, օգոստոսի 17-ին

Կրթական տեսակէտից Խոյն էլ մխիթարական մի երեւոյթ է ներկայացնում այս տարի. Սէյդավար գիւղում արդէն վարձել են մի ուսուցիչ, իսկ քաղաքում մտադրութիւն կայ աւելի ընդունակ մի ուսուցիչ վարձել, որի համար Սալմաստ այցելող երկու կովկասցի հայ պարոնները մի մասնաւոր գումար են յատկացրել։

Խոյում գոյութիւն ունեցող հաստատութիւններից աչքի զարնողը գերմանացիների բացած որբանոցն է, որի բակը եւ մի սենեակը տեսնելու բարեբաղդութիւնը միայն ունեցայ, իսկ ամբողջ շէնքը մանգալու եւ կրթական ծրագիրը ուսումնասիրելու բաղդաւորութիւնը չունեցայ, որովհետեւ... երեւակայեցէք, նոյն որբանոցի պատասխանատու մարմինը մեր գրաւոր խնդրանքին գրաւոր պատասխանեց, թէ մեզ կարող է ժամը $4^1/_2$-ին ընդունել, մինչդեռ մենք ժամը 9-ին էինք խնդրել։

Ի հարկէ ճանապարհորդ լինելով, որբանոցը տեսնելու համար չէի կարող 7 ժամ զոհել, ստիպվեցի նոյն որբանոցին մօտիկ ծանօթ եւ Թաւրիզի Լիլաւայ թաղի ազգային երկսեռ դպրոցների ուսուցիչ պ. Սիրաք Գրիգորեանցից տեղեկութիւններ քաղել, որը մի ամսից աւելի է Խոյում է ապրում կազդուրվելու համար։

Պ. Սիրաք Գրիգորեանցի վկայութեան համաձայն, որբանոցի վարիչների ինձ ընդունելու ժամադրութեան երկարացումը դասարանների մաքրագործութեան եւ կարգ ու կանոնի հսկողութեան համար է եղած. երեւի յանկարծական այցելութիւններ այդ պատճառով չեն ընդունում, որպէս զի մի որ եւ է պակաս բան այցելուի աչքին չը զարնէ։ Այս կասկածելի վարմունքը իսկապէս քննադատելի է. մի այդպիսի հաստատութեան դռները այցելուների համար միշտ բաց պէտք է լինեն, մանաւանդ որ իմ այցելութիւնը տեղի է ունեցել արձակուրդների միջոցին; որբերը որ եւ է պարապմունք չունէին։

Դարձեալ պ. Սիրաքի վկայութեան համաձայն, որբերի շորերը շատ կեղտոտ եւ անյարմար են, կրթական ծրագիրը վարիչները իրանք են պատրաստել, որոնք հայերէն ոչ մի բառ չը գիտեն եւ հայ կեանքի պահանջներին բնաւ ծանօթ չեն։ Որբերին մեծացնում են նեղ կրօնական ոգով, օրվայ մէջ 3—4 ժամ պարապեցնում են աւետարանով, աղօթքով եւ կրօնական արարողութիւններով։

Որբերի այս վիճակը թէեւ ցաւալի է, բայց խնամակալները էլի շնորհակալութեան արժանի են, որ որբերին անպաշտպան չեն թողել եւ թրքանալուց ազատել են։

Թափառիկ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Information» լրագրի Կ. Պոլսի թղթակիցը շատ տխուր գոյներով է նկարագրում ներքի այժմեան դրութիւնը Թիւրքիայում. «Թիւրքական քաղաքական հօրիզոնի վրա,—գրում է թղթակիցը,—հաւաքվում են մութ ու մռայլ ամպեր։ Կառավարող շրջաններում թագաւորում են երկիւղ եւ կատարեալ անվստահութիւն դէպի գալիք օրերը. դիմադրական ագիտացիան հետզհետէ աճում ու տարածվում է։ Երկիրը չէ կարողանում շունչ քաշել յեղափոխութեան եւ ռէակցիայի կրկնակի բեռան ճնշման տակ։ Միմեանց հակառակ այս երկու ոյժերը,—անխուսափելի հետեւանք այժմեան ռէժիմի,—ձգտում են ոչնչացնել իրար։ Ապարդիւն ձգտումներ. պայքարը կը շարունակվի այնքան ժամանակ, մինչեւ որ եւրոպական միջամտութիւնը վերջ դնէ այժմեան խառնափնթոր դրութեան եւ խաղաղութիւն հաստատէ մօտաւոր Արեւելքում։ Հայաստանը, Մակեդօնիան, Ալբանիան այս կամ այն եղանակով կարող են բաժանվել այն նեխվող մարմնից, որ կազմում է Թիւրքիա, եւ սա, ի հարկէ, միակ պայմանն է, որ քաղաքակրթութիւնը կարողանայ ազատ զարգանալ յիշված երկիրներում։ Հետզհետէ աճող դժուարութիւնների առաջն առնելու համար՝ Բ. Դուռը ուղարկել է Սալօնիկի, Մօնաստիրի եւ Կոսսովի վիլայէթները մի մասնաժողով, տեղն ու տեղը ուսումնասիրելու անհրաժեշտ րէֆօրմների հարցը։ Շուտով մի մասնաժողով էլ այդ նպատակով կուղարկվի Հայաստան։ Մենք, սակայն, երկար փորձից գիտենք, որ այդպիսի մասնաժողովները մի նպատակ ունեն միայն—առժամանակ թոզ փչել Եւրոպայի աչքին եւ ասել, թէ ամեն ինչ լաւագոյն կերպով կարգադրված է։ Եւրոպական, ինչպէս եւ ասիական Թիւրքիայում, տիրում է այժմ կատարեալ անիշխանութիւն։ Ալբանացիները, ըստ երեւոյթին, վարում են մի լաւ կազմակերպված ագիտացիա։ Մակեդօնիայում դրութիւնը հետզհետէ վատթարանում է. այնտեղ յեղափոխական ագիտացիան շարունակ աճում է, չը նայելով այն աներեւակայելի անգութ միջոցներին, որոնք ձեռք են առնվում մակեդօնական «աւազակների» դէմ։ Մակեդօնական երիտասարդութիւնը ամբողջովին Սարաֆովի կողմն է, որ քարոզում է կռիւ մղել Թիւրքիայի դէմ յեղափոխական միջոցներով, եւ ոչ Միխայլովսկու լէգալ կոմիտէտի կողմը»։

—Մարտինիկ կղզում տեղի ունեցած վերջին հրաբխային արտավիժման վերաբերմամբ «New-York-Herald» լրագրին հաղորդում են, թէ այն աւերածները, որ գործեց վերջին արտավիժումը, աւելի գերազանց են, քան նախընթաց արտավիժումներից առաջացած վնասները։ Ֆօր-դը-Ֆրանսում ոչ ոք չէ դուրս գալիս տանից. բոլոր շուկաները դատարկ են. բնակիչները դժուարութեամբ են ուտելիք ճարում։ Արեւը գցում է քաղաքի վրա միայն աղօտ կապտագոյն ճառագայթներ։ Ամենքն էլ զարհուրանքով սպասում են հետեւեալ օրվան, մտածելով, թէ այդ օրը իրանց կեանքի վերջին օրը կը լինի»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 օգոստոսի

ԲԱԹՈՒՄ։ Երէկ գործարանական հողի վրա յարձակումն տեղի ունեցաւ գնացող գանձապահ Բագանիդեանցի վրա։ Չարագործները խլեցին 1,600 րուբլի. նրանք հրացաններ արձակեցին գանձապահի վրա, որը վիրաւորված է։

ԼՈՆԴՈՆ։ Մամուլի դաշնակցութեան ներկայացուցիչները տեսակցութիւն ունէին Չեմբերլէնի հետ։ Նրանք հաղորդում են, որ բօէրական գեներալները անաջողութեամբ աշխատում էին թոյլտուութիւն խնդրել բօէրական էմիգրանտների համար վերադառնալ հայրենիք առանց հպատակութեան երդում տալու։ Գեներալները միջնորդում էին այն խոստմունքի մասին, թէ բօէրական հանրապետութիւնների պաշտօնական անձինքներից մի քանիսները կը նշանակվեն նոյնանման պաշտօններով. Չեմբերլէն հրաժարվեց յայտնել պարտաւորիչ յայտարարութիւնը։

ՕԴԷՍԱ։ Վախճանվեց Օդէսայի գեղջման բանկի վարչութեան նախագահ Ռալլի, 83 տարեկան։ Նրա թողած կարողութիւնը կազմում է մօտ յիսուն միլիօն։

ԲԻՑՍԿ։ Միջնորդութիւն է յարուցված Բիյսկում բանալու Սիբիրեան բանկի բաժանմունք։

ԵՕԿՕՀԱՄԱ։ Հանդիսաւոր ճաշին արտաքին գործերի մինիստրի մօտ չինական պրինց Ցայխուն գովաբանում էր Եապօնիայի գործունէութեան եղանակը 1900 թւի ճգնաժամի ժամանակ եւ մատնացոյց էր անում, որ Եապօնիան եւ Չինաստանը միացնում են սերտ կապեր եւ որ այդ երկու ազգերը ապագայում կը սկսեն միասին ընթանալ՝ Ասիայի բարօրութիւնը վերականգնելու համար։

30 օգոստոսի

ՕՐԵՕԼ։ Այսօր, առաւօտեան 12 ժամ 34 րոպէին, Մցէնսկ կայարանով անցաւ դէպի Կուրսկի զօրախաղերը Թագաւոր Կայսրը ուղեկցութեամբ Մեծ Իշխան Թագաժառանգի եւ Մեծ Իշխաններ Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչի եւ Նիկօլայ Նիկօլայեվիչի։

ԿՈՒՐՍԿ։ Այսօր, երեկոյեան 8 ժամ 15 րոպէին, Կուրսկ կայարանը ժամանեցին Թագաւոր Կայսրը, Մեծ Իշխան Թագաժառանգը եւ Մեծ Իշխանները։ Մօնարխ կայարանում դիմաւորեցին Մեծ Իշխաններ Սերգէյ Ալէքսանդրովիչ եւ Միխայիլ Նիկօլաեվիչ։ Հանդիսաւոր սենեակներում հաւաքվեցին մինիստրները, օբէր-ցերէմօնիմէյստէր կոմս Գէնդրիկով, հօֆմէյստէր Կօնիար, ցերէմօնիմէյստէր Մէշչէրսկի, նահանգի հրամանատար կոմս Միլիւտին եւ նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ Դուրնօվօ։

Նորին Մեծութիւնը Մոսկվայի հետեւակ գնդի համազգեստով էր։ Թագաւոր Կայսրը բաց թողեց պահակը հանդիսաւոր մարշով եւ մտաւ հանդիսաւոր սենեակի ընդունարանը։ Պաշտօնեաների ներկայանալուց յետոյ, Թագաւոր Կայսրը անցաւ կայարանի մեծ դահլիճը. այդ դահլիճում կանգնեցին մինիստրութիւնների ներկայացուցիչները եւ պատգամաւորութիւնները։ Նահանգական զէմստվօի վարչութեան նախագահ Ռաեվսկի, մատուցանելով աղ ու հաց, ողջունեց Միապետին եւ ներկայացրեց զէմստվօի 35-ամեայ գործունէութեան տեսութիւնը։ Ապա Թագաւոր Կայսրը մօտեցաւ վօլօստների աւագների պատգամաւորութեանը։ Վօլօստի աւագ Յօպին, մատուցանելով աղ ու հաց, ասեց. «Անսահման երջանիկ եմ տեսնել իմ պաշտած Հայր-Թագաւորին, խնդրում ենք Ձեր Կայսերական Մեծութիւնից ողորմածաբար ընդունել աղ ու հացը գիւղական ազգաբնակութիւնից, որ մատուցանվում է մաքուր ռուսական սրտից»։ Ապա հետեւեցին ուրիշ պատգամաւորութիւններ աղ ու հացով։ Վերջինը բաղդ ունեցաւ ներկայանալու գիօրգեան ասպետների պատգամաւորութիւնը։ Ընդունելութիւնը վերջանալուց յետոյ Թագաւոր Կայսրը անցաւ գնացքի սալօն-վագօնը եւ 7 ժամ 10 րոպէին, «ուրայի» ոգեւորված աղաղակների մէջ, գնաց Բիժկօվօ կայարանը Մեծ Իշխանների հետ, ուր կը մնայ Կայսերական գնացքում մեծ զօրախաղերի ժամանակ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Լոնդոնի դեսպան բարոն Ստալ նշանակված է Պետական Խորհրդի անդամ, մի եւ նոյն ժամանակ նրան շնորհված է Անդրէյ Նախակոչի շքանշանը։

Պրիամուրեան գեներալ-նահանգապետ Գրոդեկովին հրամայված է լինել Պետական խորհրդի անդամ։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կառավարիչ Զենգեր նշանակված է գաղտնի խորհրդական։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ԱՐՄԱԻՐ, Մինաս Նազարեանց. հաղորդեցէք ձեր ճախկին հասցէն և ուղարկեցէք 40 կոպէկի մարկա։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հաշդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նախասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Լ. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Զ. Ի. Քոքանտաեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Գ. Ս. Թարխանեանց—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Լ. Ի. Գզելիեվ—6—7 ժ.
Գ. Ս. Թարխանեանց—7—8 ժ. Ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նախասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. Ռովանիցսկի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11-1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ
ԶԷՅԹՈՒՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՈՒՇԻՐՈՒՄ
(Հիմնված 25 տարուց ի վեր)

Հաղորդում է մանրամասն տեղեկութիւններ Պարսից ծոցի առեւտուրի մասին, ունի ներկայացուցիչներ հարաւային Պարսկաստանի անաւոր կենտրոններում, ընդունում է յանձնարարութիւններ, գնում եւ վաճառում է ապրանքներ, փոխադրում է Եւրոպայից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Եւրոպա, դիւրամատչելի պայմաններով.—Հասցէն. Zeytoon C. G. Buchire Persian-Gulf. 49—100

Լոյս տեսան
ՅՈՎ. ԱՐԱԲԱՋԵԱՆԻ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, ա. տարի, երկրորդ փոփոխ. տպ., պատ. եւ գրութեան օրինակներով . . . 25 կ.
» » երկ. տարի, պատկ. 30 կ.

Հասցէն՝ Александрополь. Учителю Ованнесу Арабаджіанцъ. 5—8

Իմ աշխատասիրութեամբ լոյս են տեսել կրօնի հետեւեալ

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

1) Դասատետր կրօնի առաջին տարի . 20 կ.
2) Դասատետր կրօնի երկրորդ տարի. 20 »
3) Դասատետր կրօնի երրորդ տարի . 30 »
4) Սրբազան պատմութ. հին-ուխտի . 30 »
5) Սրբ. պատմ. նոր-ուխտի (Աւետ.). 40 »
6) Սրբ. պատմ. նոր-ուխտի (Գործք Առ.). 10 »

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ա) Դասագիրք կրօնի—հին-ուխտ . 1 ր. 75 կ.
բ) Դասագիրք կրօնի—նոր-ուխտ . 2 ր. 5 »
գ) Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի, հատոր Դ. . . . . 1 ր. 50 »
դ) Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի, հատոր Ե. . . . . 50 »

Աշակերտների դասագրքերի համար զեղչ 20%
Ուսուցիչների դասագրքերի համար զեղչ 35%

Հասցէն 1. Тифлисъ: Коммерческое училище, законоучителю С. Саакянцу.
2. Тифлисъ: Центральная книжная торговля. 3—12

ՍՏԷՆԼԻ
ՆՐԱ ԿԵԱՆՔԸ, ԳՈՐԾԵՐԸ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ։

Պատկերով եւ մի քարտէզով։ Գրեց Ի. Միրզա-Աւագեանց։

ԳԻՆԸ 25 ԿՈՊԷԿ

Դիմել՝ Баку Исааку Мирза-Авакову. 5—6

ՄԻ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆ

որ աւարտել է Թիֆլիսի իգական գիմնազիան եւ Ժընեվի համալսարանը, ցանկանում է դասեր ունենալ ատարկաներից, ռուսերէն եւ գլխաւորապէս ֆ ր ա ն ս ե ր է ն լեզուներից։

Դիմել առաւօտեան ժամի 10—4-ը՝ Веляминовская ул., д. Лорисъ-Меликова, № 19. 2—10

ԲԱԳՈՒ, Աշումօվի տուն, տեխնիկական եւ առեւտրական ուսումնարաններին մօտ. Ստանիսլավսկի եւ Բօնդարնի փողոցների անկիւն.

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑ
ԻԻՋԲԱՃԵԱՆԻ

Նախապատրաստում է աշակերտներ պետական բոլոր միջնակարգ ուսումնարանների ստորին դասարանները մտնելու համար։

Ընդունվում են գիշերօթիկներ։ 2—10

ՍՈԼՕԼԱԿԻ ԴԵՂԱՏՈՒՆ
ՖԱՐՄԱՑԻԱՅԻ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ
Ֆ. Պ. ՕՍՏԷՆԻ

տեղափոխվել է Աղաբաբօվի տնից իր սեփական տունը, որ գտնվում է Սօլօլակի փողոցում, № 8։ 2—2

Կար ու Ձեւի Ուսումնարանում
ՕՐ. Մ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ

Օգոստոսի 26-ից ընդունվում են աշակերտուհիներ, ժամը 10-ից մինչեւ 3-ը։ Նոյնպէս ընդունվում են պատուէրներ կանանց եւ ՄԱՆԿԱԿԱՆ հագուստների։

Գանօվսկայա № 26, բնակարան 7, բացի մէջ, ներքին յարկում։ 5—6

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է «Գուտտենբէրգ» եւ «Կենտրօնական» գրավաճառանոցներում

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԳԱՎԱՅԻ ՔԱՀԱՆԱՆ
ԵՒ ԻՐ ՔԱՐՈԶՆԵՐԸ
Գինը՝ 25 կոպ.
Թարգմ. Գէորգ քահ. Մկրտումեանի
4—5

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ՆԱԴԵԺԴԱ“

ծովային, գետային եւ ցամաքային ապահովադրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՒԻՆ

Հիմնական գրամագլուխը . . . . . . 1,650,000 ռուբ.
Պահեստի դրամագլուխը . . . . . . 2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին-Ասիայի, Սիբիրի եւ հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ցանձնումն բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Պահպանութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով ստացման տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Րիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնօվօդսկում։

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը հաղորդակցութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ։

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագոնների և վագօն-ցիստերնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պոստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով նաւորապէս զբաղվում են էլի ուրիշ 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը։

Լիազօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվօրցօվայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆօն № 1

(Ե. Ռ. Կ.) 2—120

СРЕДСТВО
отъ
ЗАГАРА
ЛАНОЛИНОВОЕ
МОЛОКО
Товарищество
БРОКАРЪ и К°.
(30) 2—3

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑ
ԵՒ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ
Ե. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑԻ
(ՏՆՍԴ. ՅՈՎՀԱՆՋԱՆԵԱՆՑ)

Թիֆլիս, Բեսուտօվսկայա, № 38.

Ընդունում են երկու սեռի երեխաներ պատրաստում բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար։

Ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից, ուսումը սեպտեմբերի 1-ից։ 10—10

ԱՑԺՄԵԱՆ ՀԱՍՑԷՍ

Тифлисъ, Вознесенская улица, д. № кв 15.
2—3 ՍԵԴՐԱՔ ՄԱՆԴԻՆԵԱՆ

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշուապահութիւն 4 ամսում, պատասխանատուութեամբ, եւ հարկաւոր դէպքում՝ յանձնարարականով

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ. նաեւ նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշուապահութիւն։
2) առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մուրհակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1902 թւի Սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում է, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, վկայագիր։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիր ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ (Կ. Ե. Հ. Չ.) 25—35